

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Α' ΛΥΚΕΙΟΥ**ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ**

Διονύσιος Σολωμός, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», Σχεδιάσμα Α'2 (ΚΝΕΛ Α', σελ. 225- 228) Σχεδιάσμα Β'2, [«Ο Απρίλης με τον Έρωτα»], [ΚΝΕΛ Α', σελ. 229-230 και ΑΝΠΛ Α', σελ. 98-99]

1. Βιογραφία – Εργογραφία Διονυσίου Σολωμού (Επτανησιακή Σχολή):

Πηγή: <https://www.mixanitouxronou.gr/o-dionysios-solomos-kratithike-omiros-kai-fylakistike-apo-toys-agglyois-se-ena-apomonomeno-froyrio-tin-periodo-tis-ellinikis-epanastasis-to-1821/>

Ζάκυνθος 1798 - Κέρκυρα 1857

Ο Διονύσιος Σολωμός, γεννήθηκε τον Απρίλιο του 1798 στη Ζάκυνθο, από την Αγγελική Νίκη και τον κόμη Νικόλαο Σολωμό, που απεβίωσε το 1807. Ο Δ. Σολωμός τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη Ζάκυνθο. Το 1808, μετά από απόφαση του κηδεμόνα του κόμη Διονυσίου Μεσσάλα, αναγκάστηκε να ολοκληρώσει την εκπαίδευσή του στην Ιταλία, όπως ήταν σύνηθες για τους νέους αριστοκρατικής καταγωγής της εποχής. Τον Νοέμβριο του 1815 γράφεται στην Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Παβίας, όπου διδάσκουν, μεταξύ άλλων, ο Vincenzo Monti, ο Ugo Foscolo, ο Elia Giardini. Αποφοίτησε δύο χρόνια αργότερα. Στην Ιταλία έρχεται σε επαφή με τα φιλελεύθερα ευρωπαϊκά κινήματα, ακούει τα αιτήματα για κοινωνική ανανέωση και βιώνει τη διάσταση κλασικισμού-ρομαντισμού.

Σε ηλικία είκοσι ετών επέστρεψε στη Ζάκυνθο, από όπου παρακολούθησε το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης. Περνά μεγάλα διαστήματα στο εξοχικό του στενού φίλου του Γεωργίου δε Ρώσση στο Ακρωτήρι Ζακύνθου, σε βραδιές ποιητικού αυτοσχεδιασμού, παρέα με ανθρώπους των γραμμάτων, όπως ο Αντώνιος Μάτεσις (ποιητής, θεατρικός συγγραφέας), ο Διονύσιος Ταγιαπιέρας (γιατρός), ο Σπυρίδων Τρικούπης (ιστορικός), ο Ανδρέας Κομιώτης (μέλος Φιλικής Εταιρείας) και πολλοί άλλοι. Συμμετείχε ενεργά στην πολιτική και κοινωνική ζωή των Επτανήσων: τιμώντας τον θάνατο του σπουδαίου Ugo Foscolo, του συμπατριώτη του που έγινε τελικά εθνικός ποιητής της

Ιταλίας, δέχτηκε να εκφωνήσει στα ιταλικά το «Εγκώμιο για τον Ούγο Φόσκολο» στην μητρόπολη των καθολικών στη Ζάκυνθο. Στις αρχές του 1821 συμμετείχε σε μια «δημόσια πράξη ανταρσίας» συνυπογράφοντας μια αναφορά παραπόνων κατά του Συντάγματος του 1817 και κατά του Άγγλου Αρμοστή Θ. Μαίτλαντ με αποδέκτη τον Γεώργιο Δ΄ της Αγγλίας. Το κείμενο κατασχέθηκε προτού ολοκληρωθεί η πράξη και οι πρωτεργάτες συνελήφθησαν. Ο Σολωμός συνέχισε να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα της εποχής του μέσα από τα ποιήματά του (*Λάμπρος, Η μετατόπιση του αγάλματος του Μαίτλαντ*), χωρίς να επιχειρεί όμως πολιτική παρέμβαση.

Το 1823 ο Σολωμός γνώρισε τον Σπυρίδωνα Τρικούπη. Ο μετέπειτα γνωστός ιστορικός, βοήθησε τον Σολωμό να ασκήσει τα ελληνικά του, χρησιμοποιώντας ως βοήθημα ένα αντίτυπο των *Λυρικών* του Χριστόπουλου. Ακόμη, ο Τρικούπης ανέλαβε να δώσει στον Λόρδο Μπάιρον αντίγραφο του *Ύμνου εις την Ελευθερία* (1823), κατά την μετάβασή του στο Μεσολόγγι, αλλά δεν τον πρόλαβε ζωντανό. Η Έξοδος του Μεσολογγίου την Κυριακή των Βαΐων του 1826 συγκλόνισε τον ποιητή. Οι *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* (1826-1851), θα τον ακολουθούν σε όλη τη διάρκεια της ποιητικής του δημιουργίας. Τα τρία Σχεδιάσματα που αποτελούν το έργο, εμπνέονται από τον Αγώνα των Μεσολογγιτών, οι οποίοι αγγίζουν τελικά την ελευθερία, μέσα από τη θέλησή τους για αντίσταση, υπερβαίνοντας όχι μόνο την πείνα και τις κακουχίες αλλά και τον ίδιο τον πειρασμό που προσφέρει η ομορφιά της φύσης.

Στην Κέρκυρα

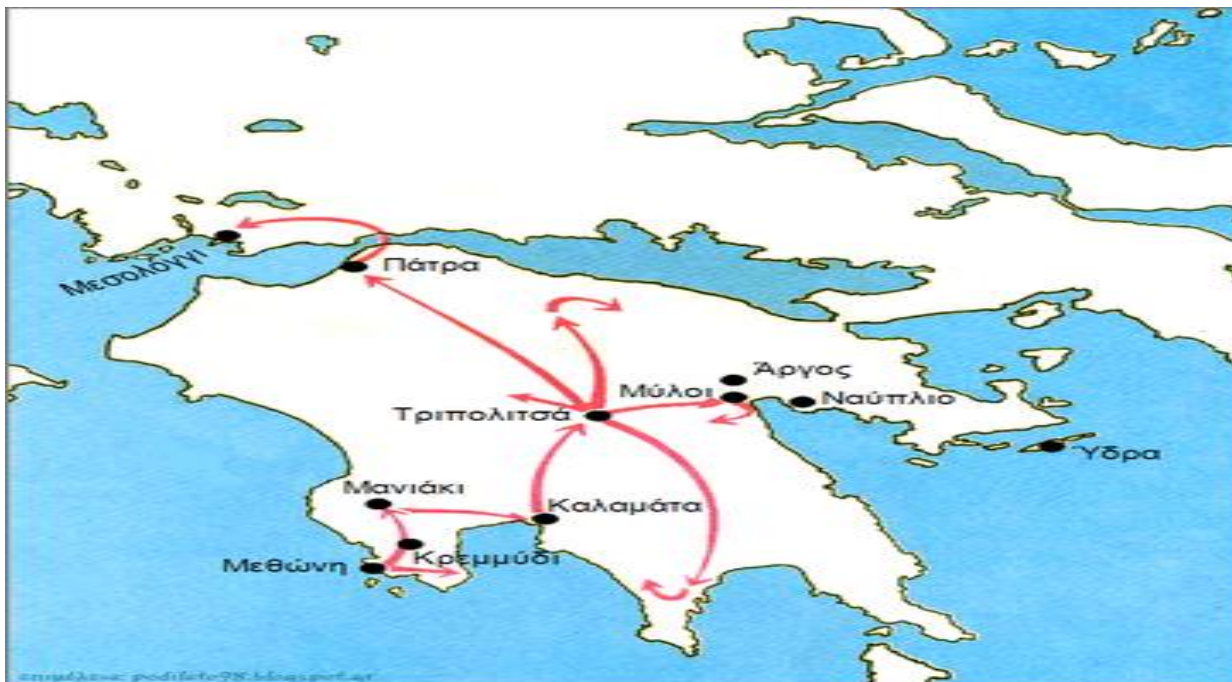
Ο Σολωμός επιθυμούσε να μετακομίσει στην Κέρκυρα, όχι μόνο λόγω οικογενειακών προβλημάτων στη Ζάκυνθο -χρειάζεται να παρακολουθήσει την πολύ σημαντική δίκη με αντίδικό του τον ετεροθαλή αδελφό του Ιωάννη Λεονταράκη- αλλά και επειδή η πρωτεύουσα των Επτανήσων ήταν και το πνευματικό κέντρο των νησιών, ένα καταφύγιο που θα του εξασφάλιζε ηρεμία και απομόνωση. Η μετάβασή του στην Κέρκυρα, τον τοποθετεί στο επίκεντρο ενός κύκλου ποιητών και θαυμαστών, ανθρώπων του πνεύματος, πρεσβευτών φιλελεύθερων, προοδευτικών ιδεών (Νικόλαος Μάντζαρος, Ανδρέας Λασκαράτος, Ιάκωβος Πολυλάς, Ιούλιος Τυπάλδος, Γεράσιμος Μαρκοράς και άλλοι). Αυτή την περίοδο το ενδιαφέρον του ποιητή είναι στραμμένο στη γερμανική φιλοσοφία και λογοτεχνία. Στην Κέρκυρα θα περάσει την ώριμη ποιητική του φάση, η οποία θα αποδώσει, μεταξύ άλλων, τα περίφημα έργα του *Κρητικός* (1833) και *Πόρφυρας* (1847). Η σημαντικότερη, για την ελληνική ιστορία, γνωριμία του Διονύσιου Σολωμού, είναι εκείνη με τον σπουδαίο Κερκυραίο μουσικό **Νικόλαο Μάντζαρο**. Ο Ν. Μάντζαρος γνώριζε τον Σολωμό μέσα από τα ποιήματά του, είχε μάλιστα μελοποιήσει τη «Φαρμακωμένη» (1826) και χάρη σε αυτό, όταν ο Σολωμός θέλησε να εντρυφήσει στη μουσική τέχνη, απευθύνθηκε σ' εκείνον. Οι δύο άνδρες μοιράζονταν την αγάπη για τις τέχνες και συνδέθηκαν με αδελφική φιλία, μέσα από την οποία προέκυψε η μελοποίηση του ποιήματος του Σολωμού «Ύμνος εις την Ελευθερία». Η μελοποίηση του Ύμνου διήρκεσε από το 1828 ως το 1830.

Το 1849 του απονέμεται το Μετάλλιο του Τάγματος του Σωτήρος. Δύο χρόνια αργότερα ξεκινά να αντιμετωπίζει προβλήματα με την υγεία του. Πέθανε το 1857.

Πηγή: Μουσείο Καποδίστρια <https://www.capodistriasmuseum.gr/persons/dionysios-solomos/>

2. Εισαγωγή στο ποίημα *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*:

Πηγή: <https://daskalemata.weebly.com/eta-deltaepsilon973tauepsilonrhoeta-piomicronlambdaiotaomicronnrhokappa943alpha-tauomicronupsilon-muepsilonsigmaomicronnlambdomicronngammagamma943omicronupsilon.html>

Οι *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* είναι ένα από τα σημαντικότερα έργα του Διονύσιου Σολωμού, εθνικού ποιητή της Ελλάδας και κορυφαίου εκπροσώπου της Επαναστατικής Σχολής. Το έργο εμπνέεται από τη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου (1825–1826) και την ηρωική Έξοδο των υπερασπιστών του, στις 10 Απριλίου 1826. Ο Σολωμός, ωστόσο, δεν περιορίζεται στην αναπαράσταση ενός ιστορικού γεγονότος, αλλά διερευνά τη βαθύτερη ηθική διάσταση του αγώνα: τη δύναμη του ανθρώπου να παραμένει ελεύθερος στη συνείδησή του, ακόμη και όταν βρίσκεται εγκλωβισμένος από τον εχθρό και αντιμέτωπος με τον θάνατο.

Το έργο παρέμεινε ανολοκλήρωτο και σώζεται σε αποσπάσματα, τα οποία οργανώθηκαν εκδοτικά σε τρία Σχεδιάσματα (Α', Β' και Γ'). Το Α' Σχεδιάσμα έχει τη μορφή προφητικού θρήνου για την πτώση του Μεσολογγίου. Το Β' Σχεδιάσμα, το οποίο ο ποιητής επεξεργάστηκε κυρίως κατά την περίοδο 1833–1844, παρουσιάζει τα παθήματα των πολιορκημένων κατά τις τελευταίες ημέρες της πολιορκίας, σε δεκαπεντασύλλαβους στίχους με ομοιοκαταληξία. Στο Γ' Σχεδιάσμα, που συνδέεται με την ύστερη δημιουργική περίοδο του ποιητή, η σύνθεση αποκτά πιο επεξεργασμένη και στοχαστική μορφή, με δεκαπεντασύλλαβους στίχους χωρίς ομοιοκαταληξία. Τα Σχεδιάσματα δεν αποτελούν τρεις ολοκληρωμένες εκδοχές ενός ενιαίου ποιήματος, αλλά διαφορετικά στάδια της μακρόχρονης και απαιτητικής δημιουργικής επεξεργασίας του.

Ιδιαίτερη σημασία για την ερμηνεία του έργου έχουν οι Στοχασμοί του Σολωμού, δηλαδή οι σημειώσεις του σχετικά με τις βασικές ιδέες και τις αρχές που καθοδηγούσαν τη σύνθεσή του. Οι Στοχασμοί φωτίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής αντιλαμβάνεται τη σύγκρουση του ανθρώπου με τις εξωτερικές αντιξοότητες, αλλά και με τις εσωτερικές του αδυναμίες. Ειδικότερα, ο Σολωμός παρουσιάζει την αναγεννημένη ανοιξιότικη φύση ως μια δύναμη που, με την ομορφιά και την αφθονία της ζωής, δοκιμάζει την αντοχή των πολιορκημένων. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει, η

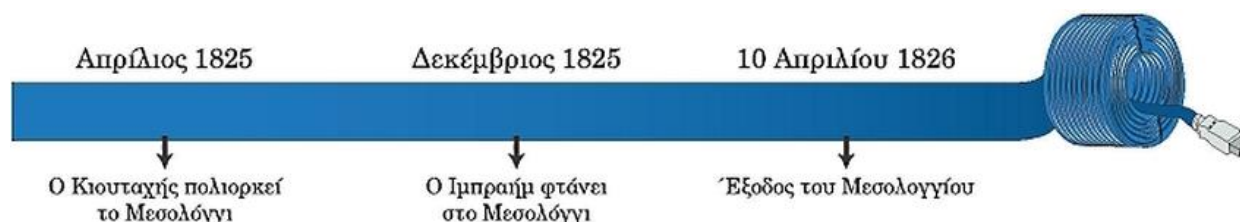

ζωή που αναγεννιέται «θέλει να καταβάλει την ανθρώπινη ψυχή». Ακόμη και η θάλασσα, η γη και ο ουρανός συμμετέχουν, συμβολικά, στην πολιορκία της ανθρώπινης φύσης.

Τα δύο αποσπάσματα που θα μελετηθούν, «Παράμερα στέκει...»(Α'2) και «Ο Απρίλης με τον Έρωτα...» (Β'2), ανήκουν στα Α' και Β' σχεδιάσματα αντίστοιχα. Στο πρώτο, η πείνα και η εξαθλίωση των πολιορκημένων αποκαλύπτουν το τραγικό αδιέξοδο στο οποίο έχουν περιέλθει. Στο δεύτερο, η ομορφιά της ανοιξιιάτικης φύσης έρχεται σε οδυνηρή αντίθεση με τη σκληρή πραγματικότητα του πολέμου. Μέσα από αυτή την αντίθεση αναδεικνύεται ο κεντρικός προβληματισμός του έργου: η δοκιμασία της ανθρώπινης ψυχής και η δύναμη της ηθικής ελευθερίας, όταν το χρέος προς την πατρίδα συγκρούεται με το ένστικτο της επιβίωσης και τις φυσικές επιθυμίες.

3. Ιστορικό πλαίσιο των *Ελεύθερων Πολιορκημένων*:

Οι *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* του Διονύσιου Σολωμού συνδέονται άμεσα με ένα από τα δραματικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821: τη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου (1825–1826) και την ηρωική Έξοδο των υπερασπιστών του, τη νύχτα της 10ης προς την 11η Απριλίου 1826.

Το Μεσολόγγι, στρατηγικής σημασίας πόλη στη δυτική Ελλάδα, είχε ήδη αντισταθεί σε προηγούμενη πολιορκία το 1822. Το 1825, οι οθωμανικές δυνάμεις, υπό τον Κιουταχή, απέκλεισαν την πόλη από την ξηρά, ενώ αργότερα ο αιγυπτιακός στρατός του Ιμπραήμ ενίσχυσε την πολιορκία. Οι υπερασπιστές, μαζί με τον άμαχο πληθυσμό, βρέθηκαν αντιμέτωποι με τον αποκλεισμό, τους βομβαρδισμούς, τις ασθένειες και, κυρίως, την εξαντλητική έλλειψη τροφίμων.

Καθώς οι μήνες περνούσαν, η κατάσταση στο πολιορκημένο Μεσολόγγι γινόταν ολοένα πιο απελπιστική. Η πείνα εξουθένωνε τους ανθρώπους, ενώ οι πολεμικές συγκρούσεις και οι στερήσεις αύξαναν καθημερινά τον αριθμό των θυμάτων. Παρά τις δυσκολίες, οι πολιορκημένοι συνέχισαν να αντιστέκονται, ελπίζοντας σε βοήθεια και αρνούμενοι να παραδοθούν.

Τη νύχτα της 10ης προς την 11η Απριλίου 1826, οι πολιορκημένοι αποφάσισαν να επιχειρήσουν οργανωμένη έξοδο από το Μεσολόγγι, καθώς η πείνα και ο ασφυκτικός αποκλεισμός είχαν καταστήσει την παραμονή τους στην πόλη σχεδόν αδύνατη. Το σχέδιο έγινε γνωστό στους πολιορκητές και η έξοδος εξελίχθηκε σε τραγωδία: πολλοί υπερασπιστές του Μεσολογγίου είτε σκοτώθηκαν στη μάχη έξω από τα τείχη είτε σφαγιάστηκαν εντός της πόλης είτε εξανδραποδίστηκαν. Περίπου 1.500 άνδρες και 200 γυναίκες κατάφεραν να γλιτώσουν. Η θυσία των Μεσολογγιτών συγκλόνησε την Ελλάδα και την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, ενισχύοντας το φιλελληνικό κίνημα.

Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/istoria/562972822/san-simera-10-apriliou-1826-i-exodos-toy-mesologgiou/>

Πηγή: https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/img_3540

Για περαιτέρω ιστορική ενημέρωση και εμβάθυνση στο θέμα, οι μαθητές/τριες μπορούν να παρακολουθήσουν το ιστορικό ντοκιμαντέρ «Μεσολόγγι» (Αρχείο ΕΡΤ, 1984), το οποίο παρουσιάζει τα γεγονότα της Β΄ Πολιορκίας, την Έξοδο και την πτώση της πόλης.

Σύνδεσμος: https://archive.ert.gr/id_215929/

4. Ενδεικτικοί Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας¹:

Δείκτες Επιτυχίας Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα – Εξεταστέα Οι μαθητές/μαθήτριες να είναι σε θέση:	Δείκτες Επάρκειας- Διδακτέα
1. Να αναγνωρίζουν στα ποιητικά κείμενα το ποιητικό υποκείμενο (η «φωνή» που εκφράζεται στο ποίημα).	1. α. Αναγνώριση του ποιητικού υποκειμένου ως της φωνής που εκφράζει τον συλλογικό αγώνα, τα βιώματα και τα ιδανικά των πολιορκημένων. β. Διάκριση του ποιητικού υποκειμένου από τον δημιουργό του ποιήματος, τον Διονύσιο Σολωμό.

¹ Όπως παρατίθενται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογοτεχνίας Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης: <https://logom.schools.ac.cy/el/logotechnia/analytiko-programma> (Ημερ. ανάρτησης: 26 Αυγούστου 2026) και στον Προγραμματισμό/Πλαίσια Μάθησης: https://sch.cy/sm/1231/plaisio_progr_logotechnia_lyk_a_atetr_ex.pdf Σημείωση: Περιλαμβάνονται Δείκτες Λογοτεχνικού Γραμματισμού, Δείκτες Αξιακού Περιεχομένου και Δείκτες Διά Βίου Μάθησης.

2. Να κατανοούν τη σημασία της ποιητικής λέξης και του ποιητικού λεξιλογίου και να αντιλαμβάνονται τον συγκινησιακό χαρακτήρα της ποίησης.	2. α. Αναγνώριση του ποιητικού λεξιλογίου που αποδίδει τη ζωή, τη φύση, την πείνα, τον θάνατο και την ελευθερία. β. Εξέταση της λειτουργίας των συμβόλων και της μεταφορικής γλώσσας (Άνοιξη, Έρωτας, φύση, φως, σιωπή) στη διαμόρφωση της σύγκρουσης ανάμεσα στον πειρασμό της ζωής και στο χρέος προς την ελευθερία.
3. Να αναγνωρίζουν τα βασικά εκφραστικά μέσα της ποιητικής γλώσσας και να κατανοούν τη λειτουργία τους.	3. α. Αναγνώριση των βασικών εκφραστικών μέσων της ποιητικής γλώσσας (εικόνες, μεταφορές, προσωποποιήσεις, αντιθέσεις, επαναλήψεις) β. Εξέταση της λειτουργίας των εκφραστικών μέσων στην ανάδειξη της λυρικότητας, της δραματικότητας και της αντίθεσης ανάμεσα στην ομορφιά της φύσης και στην τραγική πραγματικότητα της πολιορκίας.
4. Να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους τα ιστορικά γεγονότα επιδρούν στη ζωή των ανθρώπων, διαμορφώνοντας την ατομική/συλλογική συνείδησή τους.	4. α. Αναγνώριση του ιστορικού πλαισίου της δεύτερης πολιορκίας του Μεσολογγίου και της σύνδεσής του με τη θεματική των αποσπασμάτων β. Εξέταση των διλημάτων και των δοκιμασιών των πολιορκημένων απέναντι στην πείνα, τον θάνατο, τον πειρασμό της φύσης και το χρέος προς την πατρίδα γ. Ερμηνεία της ηθικής ελευθερίας ως ύψιστης αξίας του έργου, μέσα από τις επιλογές και τη στάση των πολιορκημένων απέναντι στη δοκιμασία.

ΕΜΦΑΣΕΙΣ

Α. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ: Ποίηση ως λογοτεχνικό γένος / Σχέση λογοτεχνικής μορφής και περιεχομένου / Εκφραστικά μέσα (εντοπισμός και λειτουργία) / Μεταφορική και συμβολική χρήση της γλώσσας.

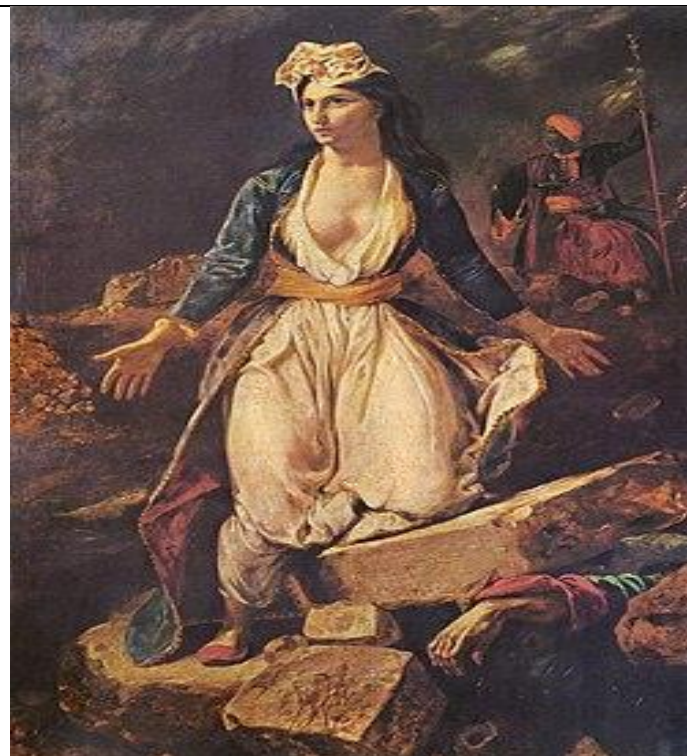
Β. ΘΕΜΑΤΙΚΗ / ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: Αναγνώριση του ιστορικού πλαισίου του ποιήματος (δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, 1825–1826, και Έξοδος των Μεσολογγιτών το 1826) και σύνδεσή του με τη θεματική των αποσπασμάτων / Η οδύνη και η ηθική δοκιμασία των πολιορκημένων / Η σύγκρουση ανάμεσα στις φυσικές ανάγκες και επιθυμίες του ανθρώπου και στο χρέος προς την πατρίδα και την ελευθερία / Η ανοιξιότικη φύση ως πειρασμός και δοκιμασία της ανθρώπινης ψυχής / Η ηθική ελευθερία και η αυτοθυσία για ένα ανώτερο ιδανικό.

5. Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας:

Α. Αφόρμηση – Δύο πίνακες, δύο καλλιτεχνικές προσεγγίσεις

Ο/Η διδάσκων/ουσα προβάλλει τον πίνακα του Ευγένιου Ντελακρουά *Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου* και τον πίνακα του Θεόδωρου Βρυζάκη *Η Έξοδος του Μεσολογγίου*, χωρίς αρχικά να αποκαλύψει τους τίτλους τους.

Ευγένιος Ντελακρουά, 1826, Μουσείο Καλών Τεχνών του Μπορντώ (Musée des Beaux-Arts de Bordeaux)

Θεόδωρος Βρυζάκης, 1853, Εθνική Πινακοθήκη της Ελλάδας <https://www.nationalgallery.gr/artwork/i-exodos-tou-mesolongiou/>

Ο/Η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να παρατηρήσουν τα πρόσωπα, τις στάσεις των σωμάτων, τα χρώματα, τις κινήσεις και την ατμόσφαιρα κάθε πίνακα. Τους/τις ζητά να καταγράψουν μία παρατήρηση και μία υπόθεση σχετικά με το γεγονός ή την κατάσταση που αναπαριστά κάθε έργο.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να εντοπίσουν στοιχεία οδύνης, καταστροφής, αγώνα ή συλλογικής δράσης και να διατυπώσουν αρχικές υποθέσεις, τεκμηριώνοντάς τις με βάση τα εικαστικά στοιχεία που παρατηρούν.

Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/ουσα αποκαλύπτει τους τίτλους των έργων και διευκρινίζει ότι ο Ντελακρουά παρουσιάζει αλληγορικά την Ελλάδα ως γυναικεία μορφή ανάμεσα στα ερείπια, ενώ ο Βρυζάκης αναπαριστά την Έξοδο του Μεσολογγίου ως ιστορικό γεγονός. Ο πίνακας του Ντελακρουά φιλοτεχνήθηκε το 1826, ενώ ο πίνακας του Βρυζάκη χρονολογείται στο 1853, σύμφωνα με την Εθνική Πινακοθήκη.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να αντιληφθούν ότι οι δύο ζωγράφοι προσεγγίζουν το δράμα του Μεσολογγίου με διαφορετικό τρόπο: ο Ντελακρουά προβάλλει αλληγορικά την οδύνη της Ελλάδας,

ενώ ο Βρυζάκης αναπαριστά την ιστορική Έξοδο. Έτσι, κατανοούν ότι η ζωγραφική δεν αποτυπώνει απλώς γεγονότα, αλλά μπορεί να εκφράζει συναισθήματα και να μεταδίδει νοήματα.

Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός συνδέει την παρατήρηση των εικαστικών έργων με τη λογοτεχνία, επισημαίνοντας ότι και ο Διονύσιος Σολωμός, μέσα από τους *Ελεύθερους Πολιορκημένους*, προσεγγίζει το δράμα του Μεσολογγίου, αναδεικνύοντας την ανθρώπινη οδύνη και την ηθική δοκιμασία των πολιορκημένων (συναισθήματα και νοήματα).

Β. Πρώτη ανάγνωση των ποιητικών αποσπασμάτων

Ο/Η διδάσκων/ουσα διαβάσει μεγαλόφωνα το απόσπασμα Α'2 και στη συνέχεια το απόσπασμα Β'2, δίνοντας έμφαση στη δραματικότητα του πρώτου και στη λυρική ένταση του δεύτερου.

Ακολούθως, καλεί τους/τις μαθητές/τριες να αναγνωρίσουν τη φωνή που εκφράζεται στα δύο αποσπάσματα και να διαπιστώσουν πώς τα επιμέρους βιώματα συνδέονται με την κοινή δοκιμασία και τον αγώνα των πολιορκημένων.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν ότι το ποιητικό υποκείμενο αποτελεί τη φωνή μέσα από την οποία αναδεικνύονται τα βιώματα, η δοκιμασία και τα ιδανικά των πολιορκημένων. Στο Α'2, ο πόνος του άντρα, των παιδιών και της μητέρας προβάλλει διαφορετικές όψεις της κοινής οδύνης, ενώ στο Β'2 η ομορφιά της φύσης αναδεικνύει την εσωτερική δοκιμασία όσων αγωνίζονται για την ελευθερία. Παράλληλα, οι μαθητές/τριες διακρίνουν το ποιητικό υποκείμενο από τον δημιουργό του ποιήματος, τον Διονύσιο Σολωμό.

Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να επιλέξουν μία λέξη ή φράση από κάθε απόσπασμα που τους/τις εντυπωσιάζει και να αποδώσουν σε μία πρόταση το βασικό θέμα του.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να εκφράσουν τις πρώτες εντυπώσεις τους και να εντοπίσουν την αντίθεση ανάμεσα στην ανθρώπινη οδύνη και στην ομορφιά της φύσης.

Γ. Σύνοψη ιστορική πλαίσιας

Ο/Η διδάσκων/ουσα παρουσιάζει συνοπτικά τη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, προβάλλοντας και την υδατογραφία του Παναγιώτη Ζωγράφου, και συνδέει το ιστορικό πλαίσιο με την Έξοδο, η οποία πραγματοποιήθηκε τη νύχτα της 10ης προς την 11η Απριλίου 1826 (βλ. ιστορικό πλαίσιο σελ. 4 – 5).

Καλεί τους/τις μαθητές/τριες να προβληματιστούν για τις συνθήκες που επικρατούσαν στην πόλη και για το πώς η πείνα, οι απώλειες και ο αποκλεισμός μπορούσαν να επηρεάσουν την καθημερινότητα και τις επιλογές των πολιορκημένων.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να συνδέσουν το ιστορικό πλαίσιο με τη θεματική των ποιημάτων και να κατανοήσουν ότι τα αποσπάσματα παρουσιάζουν όχι μόνο εξωτερικούς κινδύνους, αλλά και εσωτερικές δοκιμασίες.

Ο/Η διδάσκων/ουσα διευκρινίζει ότι η ιστορική πλαίσισωση δεν υποκαθιστά τη λογοτεχνική ερμηνεία, αλλά προσφέρει τα απαραίτητα δεδομένα για την καλύτερη κατανόηση των ποιητικών εικόνων.

Δ. Επεξεργασία του απόσπασματος Α'2

Ο/Η διδάσκων/ουσα ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να εντοπίσουν τις ανθρώπινες μορφές που πρωταγωνιστούν στο απόσπασμα Α'2 και να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά τους, συμπληρώνοντας τον ακόλουθο πίνακα με βάση συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο.

Ανθρώπινη μορφή	Χαρακτηριστικά	Στίχοι που τεκμηριώνουν τα χαρακτηριστικά
Ο άντρας (πολεμιστής)	Απομονωμένος, λυπημένος, απελπισμένος, ψυχικά καταπονημένος, πεινασμένος, εξαντλημένος, ανήμπορος να πολεμήσει	«Ο άντρας και κλαίει» · «Ο εχθρός μου το ξέρει / Πως μου είσαι βαρύ»
Τα παιδιά	Εξαντλημένα, πεινασμένα, σωματικά φθαρμένα, στερημένα από την παιδική τους ανεμελιά	«Φθαρμένα και μαύρα, / Σαν ίσκιους ονείρου»
Η μάνα	Πεινασμένη, απελπισμένη, πονεμένη, καθώς αδυνατεί να εξασφαλίσει τροφή για τα παιδιά της	«Και βρίσκει σπυράκι, / Και μάνα φθονεί» · «Της μάνας ω λαύρα!»

Στη συνέχεια, καλεί τους/τις μαθητές/τριες να συγκρίνουν τις παραπάνω μορφές και να εντοπίσουν δύο κοινά χαρακτηριστικά τους. Με βάση τα στοιχεία του πίνακα, αναμένεται να διαπιστώσουν ότι οι μορφές αυτές βιώνουν την πείνα, τη σωματική ή ψυχική εξάντληση, την απελπισία και την οδύνη. Ο/Η διδάσκων/ουσα επισημαίνει ότι, για να διατυπώσουν ολοκληρωμένη απάντηση, χρειάζεται να επιλέξουν δύο κοινά χαρακτηριστικά και να τεκμηριώσουν το καθένα με συγκεκριμένους στίχους.

Περαιτέρω, ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να εντοπίσουν δύο εκφραστικά μέσα στο απόσπασμα και να εξηγήσουν πώς συμβάλλουν στην ανάδειξη της ανθρώπινης οδύνης.

Στίχοι	Εκφραστικό μέσο	Λειτουργία
«Παράμερα στέκει» – «Ο άντρας και κλαίει»	(Οπτική) εικόνα	Προβάλλεται η απομόνωση και η ψυχική οδύνη του πολεμιστή.
«Αργά το τουφέκι / Σηκώνει και λέει» – «Σε τούτο το χέρι / Τι κάνεις εσύ;»	(Κινητική) εικόνα / προσωποποίηση	Η αργή κίνηση φανερώνει τη δυσκολία της απόφασης, ενώ η προσφώνηση του όπλου σαν να ήταν συνομιλητής αναδεικνύει την εσωτερική σύγκρουση του άντρα.
«Ο εχθρός μου το ξέρει / Πως μου είσαι βαρύ»	Μεταφορά	Το επίθετο «βαρύ» δεν αναφέρεται μόνο στο σωματικό βάρος του τουφεκιού, αλλά και στο ψυχικό και ηθικό φορτίο

		που συνεπάγεται η χρήση του. Αναδεικνύεται η εσωτερική σύγκρουση του πολεμιστή.
«Φθαρμένα και μαύρα, / Σαν ίσκιους ονείρου»	(Οπτική) εικόνα / παρομοίωση	Αποδίδονται η σωματική εξάντληση και η εξαθλίωση των παιδιών, τα οποία μοιάζουν με άυλες σκιές.
«Λαλεί το πουλάκι» – «Και βρίσκει σπυράκι, / Και μάνα φθονεί»	(Ακουστική) και (οπτική) εικόνα / αντίθεση	Το πουλάκι βρίσκει τροφή, ενώ η πεινασμένη μητέρα τη στερείται. Η αντίθεση αναδεικνύει την ακραία πείνα και την απόγνωση της οικογένειας.
«Στου πόνου τη γη»	Μεταφορά	Ο τόπος της πολιορκίας παρουσιάζεται ως τόπος όπου κυριαρχεί ο πόνος και η δυστυχία.

Τέλος, ο/η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να συνθέσουν τα συμπεράσματά τους, αναδεικνύοντας τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων στο απόσπασμα. Αναμένεται να αντιληφθούν ότι οι εικόνες της πείνας, της σωματικής εξάντλησης και της μητρικής οδύνης, σε συνδυασμό με τις μεταφορές και την αντίθεση ανάμεσα στο πουλί και τη μητέρα, προβάλλουν την πολιορκία ως μια ακραία δοκιμασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και αναδεικνύουν όχι μόνο τον κίνδυνο του θανάτου, αλλά και την ψυχική οδύνη των ανθρώπων που αγωνίζονται να επιβιώσουν.

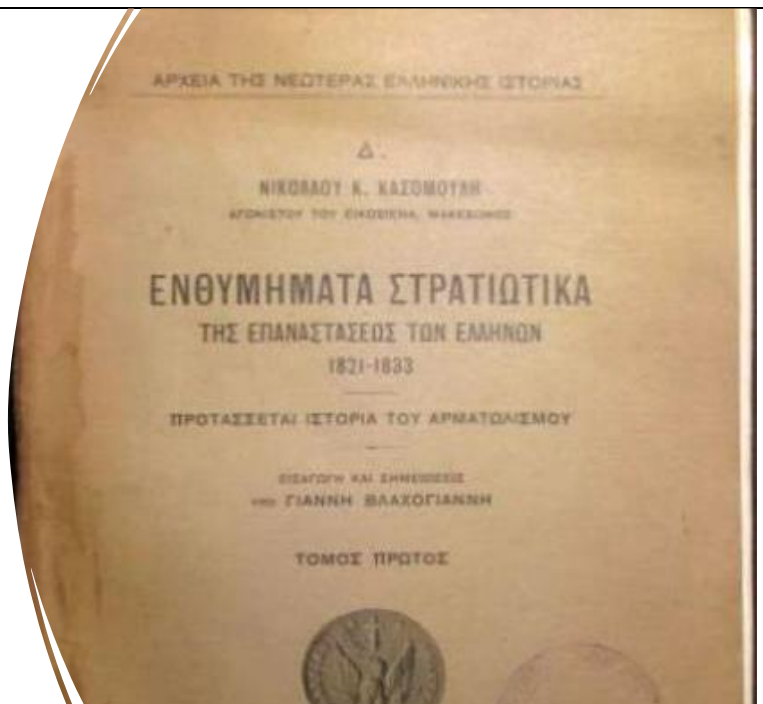
Δ.1. Παρουσίαση πρωτογενών ιστορικών πηγών

Ο/Η διδάσκων/ουσα παρουσιάζει συνοπτικά τον Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ, Ελβετό φιλέλληνα και δημοσιογράφο που έζησε την πολιορκία του Μεσολογγίου και εξέδιδε στο Μεσολόγγι την εφημερίδα Ελληνικά Χρονικά, καθώς και τον Νικόλαο Κασομούλη, αγωνιστή του 1821 και συγγραφέα των Στρατιωτικών Ενθυμημάτων, στα οποία κατέγραψε γεγονότα και εμπειρίες από τον Αγώνα. Στη συνέχεια, προβάλλει δύο ιστορικές μαρτυρίες τους, οι οποίες φωτίζουν τις συνθήκες διαβίωσης των πολιορκημένων.

Ο Νικόλαος Κασομούλης αναφέρει μεταξύ άλλων στα Στρατιωτικά Ενθυμήματα:

[...] «Το νερό των στερνών από τους διαφόρους που εφονεύοντο εκ των πυροβόλων του εχθρού πλησίον, είχε γίνει ένα μίγμα αλλόκοτον. Ό,τι ήθελες μέσα εύρισκες. Μυαλά, εντόσθια, αίμα, κεφάλια και οι Έλληνες έπιναν και υπέμνησκαν με όλη την αδιαφορίαν».

Πηγή: Νικόλαος Κασομούλης, *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821–1833*.

Επιστολή του Ελβετού φιλέλληνα Ιωάννη Μάγερ, που στάλθηκε στον Άγγλο Συνταγματάρχη Στάνχοπ:

[...] «Χίλιοι επτακόσιοι τεσσαράκοντα των αδελφών μας ετελεύτησαν και περίπου των εκατό χιλιάδων σφαίραι κανονιών και βόμβαι, ριπτόμεναι από το εχθρικό στρατόπεδον, κατεδάφισαν τους προμαχώνας μας και κατεκρήμνισαν τας οικίας μας. Το δε ψύχος μάς ενοχλεί υπερβολικώς, καθότι είμεθα δίολου εστερημένοι από ξύλα της φωτιάς».

Πηγή: Επιστολή του Ιωάννη Ιάκωβου Μάγερ προς τον Άγγλο συνταγματάρχη Στάνχοπ, όπως παρατίθεται στην ηλεκτρονική δημοσίευση «Η επιστολή του Ελβετού φιλέλληνα Μάγερ».

Οι μαθητές/τριες μελετούν τις μαρτυρίες, εργάζονται σε ζεύγη (με τον/τη διπλανό/ή τους) και εντοπίζουν τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι πολιορκημένοι, καταγράφοντας στοιχεία στο τετράδιό τους.

Ιστορική πηγή	Στοιχεία που εντοπίζουν οι μαθητές/μαθήτριες
Νικόλαος Κασομούλης	Ακραίες συνθήκες επιβίωσης, έλλειψη καθαρού νερού και κατανάλωση νερού μολυσμένου από ανθρώπινα λείψανα.
Ιωάννης Μάγερ	Μεγάλες ανθρώπινες απώλειες, καταστροφή των οχυρώσεων και των κατοικιών, έλλειψη καυσόξυλων και ψύχος.

Οι απαντήσεις των μαθητών/τριών ανακοινώνονται στην ολομέλεια της τάξης και καταγράφονται στον πίνακα από τον/τη διδάσκοντα/ουσα.

Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να προβληματιστούν σχετικά με την αντίθεση ανάμεσα στις τραγικές συνθήκες που βίωναν οι πολιορκημένοι και στην ανοιξιάτικη φύση που αναγεννιόταν γύρω τους, θέτοντας το ερώτημα:

«Πώς μπορεί να βίωναν οι πολιορκημένοι την ομορφιά της φύσης την άνοιξη, ενώ οι ίδιοι βρίσκονταν αντιμέτωποι με την πείνα, την εξαθλίωση και τον θάνατο;»

Ακούγονται οι απόψεις των μαθητών/τριών και ο/η διδάσκων/ουσα εισάγει το απόσπασμα Β'2 των *Ελεύθερων Πολιορκημένων*, «Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούν...».

Ε. Επεξεργασία του αποσπάσματος Β'2:

Ο/Η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να εντοπίσουν στο απόσπασμα **λέξεις και φράσεις που αναδεικνύουν την ομορφιά της φύσης και, αντίθετα, στοιχεία που υπενθυμίζουν τη σκληρή πραγματικότητα της πολιορκίας και του θανάτου**. Οι μαθητές/τριες εργάζονται ατομικά και οργανώνουν τα ευρήματά τους σε πίνακα δύο στηλών στο τετράδιό τους.

Ε.1. Πίνακας λέξεων και φράσεων:

Η ομορφιά της φύσης – το κάλεσμα στη ζωή	Η πολιορκία – η απειλή του θανάτου
«Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούν» «άνθια», «καρποί», «ολόλευκο», «ουρανού τα κάλλη» «γαλάζια πεταλούδα» «ευώδιασε», «μάγεμα», «όνειρο» «ομορφιά και χάρη», «χίλιες βρύσες», «χίλιες γλώσσες»	«τόσ' άρματα σε κλειούνε» «Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»

Ο/Η διδάσκων/ουσα αξιοποιεί τις παρατηρήσεις των μαθητών/τριών και, μέσα από στοχευμένες ερωτήσεις, τους/τις καθοδηγεί στην αναγνώριση των βασικών εκφραστικών μέσων του αποσπάσματος και στην ερμηνεία της λειτουργίας τους, ώστε να κατανοήσουν βαθύτερα τα νοήματα και τη συναισθηματική φόρτιση του ποιήματος (λυρικός και δραματικός τόνος).

Ε.2. Βασικά εκφραστικά μέσα (ενδεικτικά)

Στίχοι	Εκφραστικό μέσο	Λειτουργία
«Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε»	Προσωποποίηση	Ο Απρίλης και ο Έρωτας παρουσιάζονται ως ζωντανά πρόσωπα που χορεύουν και γελούν. Αποδίδεται η χαρά, η αναγέννηση και η ερωτική διάθεση της φύσης.
«Κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε»	Αντίθεση και υπερβολή	Η αφθονία των ανθέων και των καρπών αντιπαραβάλλεται με τα άρματα που περικυκλώνουν τους πολιορκημένους. Η φύση, παρά την ομορφιά της, γίνεται μέρος της δοκιμασίας τους.
«Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει»	Μεταφορά, κινητική εικόνα, ηχητική εικόνα	Το κοπάδι παρομοιάζεται έμμεσα με λευκό βουνάκι, προβάλλοντας την οπτική εντύπωση που δημιουργεί η κίνησή του στο φυσικό τοπίο.
«Έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα»	Οπτική εικόνα	Η κίνηση της πεταλούδας αποδίδεται με ζωντάνια και χάρη, ενισχύοντας την αίσθηση παιχνιδιού και αρμονίας στη φύση.
«Που ευώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο»	Οσφρητική εικόνα	Η ευωδιά του κρίνου μεταφέρει αισθητηριακά την ομορφιά της φύσης και ενισχύει τη μαγευτική ατμόσφαιρα.
«Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη»	Μεταφορά	Η φύση παρουσιάζεται σαν μαγική και ονειρική εμπειρία, που παρασύρει τις αισθήσεις και τη φαντασία.
«Η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι»	Αντίθεση και μεταφορά	Ακόμη και στοιχεία που συνδέονται με τη σκληρότητα ή την ξηρότητα μεταμορφώνονται μέσα από την ανοιξιάτικη ομορφιά. Η φύση φαίνεται να ομορφαίνει τα πάντα.

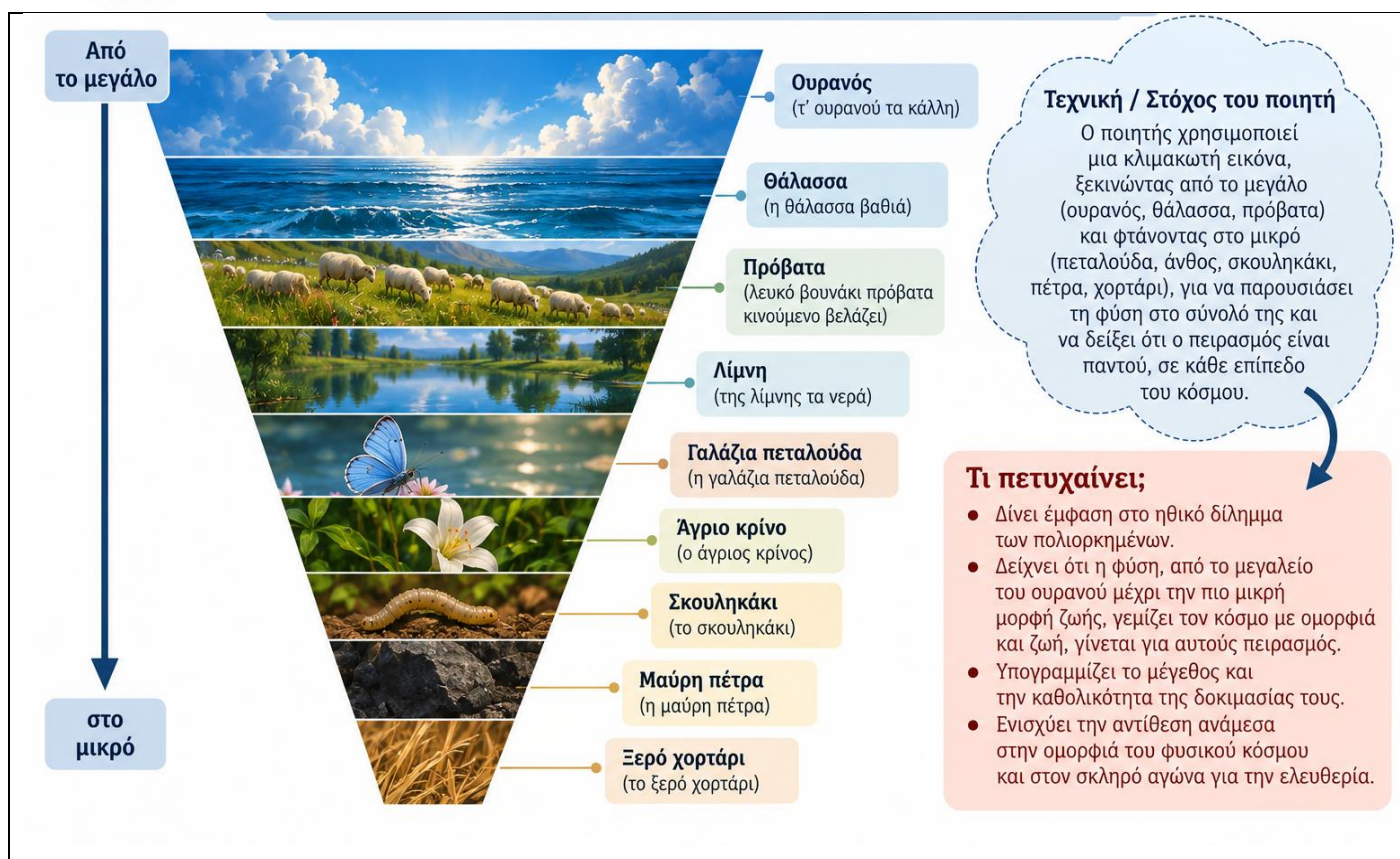
«Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει»	Επανάληψη («χίλιες») και προσωποποίηση («κραίνει» η φύση)	Η επανάληψη της λέξης «χίλιες» δηλώνει αφθονία και ένταση, ενώ η φύση παρουσιάζεται σαν να μιλά με πολλές φωνές, καλώντας τον άνθρωπο στη ζωή.
«Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»	Υπερβολή και επανάληψη	Η υπερβολή υπογραμμίζει το μέγεθος της θυσίας σε μια στιγμή κατά την οποία η ζωή προβάλλει τόσο όμορφη και ελκυστική.
«Τρέμ' η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της»	Προσωποποίηση («Τρέμ' η ψυχή»), μεταφορά	Αποδίδεται η εσωτερική αναστάτωση των πολιορκημένων, των οποίων η ψυχή κλονίζεται και χάνει προσωρινά τον προσανατολισμό της μπροστά στη γοητεία της ζωής.
Οποιοδήποτε άλλο ορθά τεκμηριωμένο εκφραστικό μέσο		

Συμπέρασμα: Οι προσωποποιήσεις, οι εικόνες, οι μεταφορικές εκφράσεις και η αντίθεση ανάμεσα στην ανοιξιάτικη αφθονία και στον στρατιωτικό αποκλεισμό δημιουργούν έντονη λυρική όψη. Η φύση δεν αποτελεί απλώς σκηνικό· γίνεται πειρασμός, καθώς προσφέρει στους πολιορκημένους μια εικόνα ζωής, ομορφιάς και ελευθερίας, την οποία δεν μπορούν να απολαύσουν χωρίς να εγκαταλείψουν τον αγώνα τους.

Ε.3. Η πορεία από το μεγάλο στο μικρό (φθίνουσα κλιμάκωση)

Ο/Η εκπαιδευτικός, εν συνεχεία, προβάλλει το σχήμα της ανεστραμμένης πυραμίδας και καλεί τους/τις μαθητές/τριες να παρατηρήσουν την πορεία από το ευρύτερο προς το μικρότερο στοιχείο της φύσης.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να διαπιστώσουν ότι, παρουσιάζοντας τη φύση από το μεγάλο στο μικρό, ο ποιητής αναδεικνύει την καθολική παρουσία της ομορφιάς της, η οποία γίνεται πειρασμός για τους πολιορκημένους, εντείνοντας την επιθυμία τους για ζωή και, ταυτόχρονα, το ηθικό δίλημμα ανάμεσα στην απόλαυση της ζωής και στην παραμονή τους στον αγώνα για την ελευθερία.

Πηγή: Προϊόν τεχνητής νοημοσύνης

Ακολουθώντας, καλεί τους/τις μαθητές/τριες να ερμηνεύσουν τη συμβολική λειτουργία βασικών στοιχείων του αποσπάσματος, διερευνώντας τον τρόπο που η φύση και η ομορφιά της επηρεάζουν την ψυχική κατάσταση των πολιορκημένων.

Ε.4. Σύμβολα

Ποιητικό στοιχείο	Συμβολική λειτουργία
Απρίλης – άνοιξη	Συμβολίζουν την αναγέννηση, τη ζωτικότητα, την άνθηση και την ανανέωση της ζωής.
Έρωτας	Εκφράζει την ερωτική ορμή, την έλξη προς την ομορφιά και τις χαρές της ζωής.
Άνθη και καρποί	Συμβολίζουν την αφθονία και την καρποφορία της φύσης, η οποία γίνεται ισχυρός πειρασμός για τους πολιορκημένους.
Φύση	Λειτουργεί ως δύναμη ζωής και ομορφιάς, η οποία δοκιμάζει την ψυχική αντοχή και την απόφαση των πολιορκημένων.
«Χίλιες βρύσες» - «χίλιες γλώσσες»	Αποδίδουν την πληθωρική παρουσία της ζωής και το επίμονο, πολυφωνικό κάλεσμα της φύσης.
«Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»	Αναδεικνύει το μέγεθος της θυσίας, καθώς ο θάνατος γίνεται ιδιαίτερα οδυνηρός όταν η ζωή προβάλλει τόσο γοητευτική.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν ότι η φύση, με την αναγέννηση, την αφθονία και τη γοητεία της, ενισχύει την επιθυμία για ζωή και κάνει ακόμη δυσκολότερη την απόφαση της θυσίας.

Συγκριτική προσέγγιση των αποσπασμάτων Α'2 και Β'2

Ο/Η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να συσχετίσουν τα δύο αποσπάσματα, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η δοκιμασία των πολιορκημένων σε καθένα από αυτά.

Ενδεικτικό ερώτημα: «Πώς αναδεικνύεται η δοκιμασία των πολιορκημένων στα δύο αποσπάσματα και σε ποια σημεία διαφοροποιείται η παρουσίασή της; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στα ποιητικά κείμενα».

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να διαπιστώσουν ότι:

Στο απόσπασμα Α'2, η δοκιμασία προβάλλεται μέσα από συγκεκριμένες ανθρώπινες μορφές, όπως ο άντρας, τα παιδιά και η μητέρα. Οι εικόνες της πείνας, της εξάντλησης και της απόγνωσης αναδεικνύουν τις τραγικές συνέπειες της πολιορκίας και τον ανθρώπινο πόνο.

Στο απόσπασμα Β'2, η δοκιμασία παρουσιάζεται κυρίως ως εσωτερική σύγκρουση. Η ομορφιά και η αναγέννηση της φύσης ενισχύουν την επιθυμία για ζωή, καθιστώντας δυσκολότερη την αντίσταση των πολιορκημένων στον πειρασμό της και την προσήλωσή τους στον αγώνα για την ελευθερία.

Μέσα από τη σύγκριση, οι μαθητές/τριες αναμένεται να κατανοήσουν ότι τα δύο αποσπάσματα φωτίζουν διαφορετικές όψεις της ίδιας δοκιμασίας: το Α'2 προβάλλει κυρίως τον σωματικό και ψυχικό πόνο που προκαλεί η πολιορκία, ενώ το Β'2 αναδεικνύει τη βαθύτερη ηθική σύγκρουση ανάμεσα στην επιθυμία για ζωή και στην αφοσίωση στην ελευθερία.

Συγκριτικός πίνακας

Α'2	Β'2
Κυριαρχούν η πείνα, η φθορά, η μητρική οδύνη και η απειλή του θανάτου.	Κυριαρχούν η άνοιξη, η κίνηση, η ομορφιά και η αφθονία της φύσης.
Οι εικόνες είναι δραματικές και προκαλούν θλίψη, συμπόνια και αγωνία.	Οι εικόνες είναι φωτεινές και λυρικές, προκαλώντας θαυμασμό και αίσθηση γαλήνης.
Η φύση εμφανίζεται μέσα στη «γη του πόνου» και εντείνει την τραγικότητα της ανθρώπινης στέρησης.	Η φύση αποτελεί πειρασμό, επειδή προσφέρει την απόλαυση της ζωής την ώρα που οι πολιορκημένοι καλούνται να αντισταθούν.
Αναδεικνύεται η ακραία υλική και ψυχική δοκιμασία.	Αναδεικνύεται η ηθική δοκιμασία: η επιλογή της ελευθερίας παρά τη γοητεία της ζωής.

Ερμηνεία του τίτλου *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*

Ο/Η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να ερμηνεύσουν τον τίτλο του έργου «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», συσχετίζοντάς τον με το περιεχόμενο των αποσπασμάτων Α'2 και Β'2.

Ο τίτλος *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* ταιριάζει απόλυτα με το περιεχόμενο του ποιήματος, καθώς αποτελεί οξύμωρο σχήμα που συμπυκνώνει τη βασική αντίθεση του έργου. Οι Μεσολογγίτες είναι κυριολεκτικά πολιορκημένοι από τους εχθρούς, τους Τούρκους και τους Αιγυπτίους, αλλά και μεταφορικά από την πείνα, τη σωματική εξάντληση και την οδύνη, όπως αποτυπώνεται στο Α'2 («ο άντρας και κλαίει», «ο εχθρός μου το ξέρει πως μου είσαι βαρύ»). Παράλληλα, στο Β'2 δοκιμάζονται από τη γοητεία της φύσης («Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη»), η οποία ξυπνά την επιθυμία τους για ζωή και τους κάνει να «ξαστοχούν γλυκά τον εαυτό τους». Ωστόσο, παρά τις δυσκολίες και τους εσωτερικούς πειρασμούς, παραμένουν προσηλωμένοι στο ιδανικό της ελευθερίας και δεν υποτάσσονται στον εχθρό. Η ηρωική Έξοδος αποτελεί την κορύφωση του αγώνα τους και επιβεβαιώνει ότι, ενώ είναι εξωτερικά εγκλωβισμένοι, διατηρούν την εσωτερική και ηθική τους ελευθερία.

Η στάση ζωής των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* και οι *Οικουμενικές Αξίες*

Ο/Η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να συνδέσουν τη στάση των Μεσολογγιτών με τα ιδανικά που αναδεικνύονται στο έργο και να προβληματιστούν για τη διαχρονική σημασία τους.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να αναγνωρίσουν ότι η **στάση ζωής** των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* χαρακτηρίζεται από **ηρωισμό, αυταπάρνηση, ομοψυχία και προσήλωση στο καθήκον**. Η απόφασή τους να μην παραδοθούν αναδεικνύει την πίστη τους σε ιδανικά που υπερβαίνουν το ατομικό συμφέρον.

Παράλληλα, συνδέουν τον αγώνα τους με τις **Οικουμενικές Αξίες της Ελευθερίας, της Δικαιοσύνης και της ανθρώπινης Αξιοπρέπειας**, οι οποίες προσδίδουν στο έργο διαχρονικό χαρακτήρα.

Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να διατυπώσουν το **βασικό δίδαγμα** που αντλούν από το έργο *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* και να το συνδέσουν με τη σύγχρονη ζωή.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να επισημάνουν ότι το έργο προβάλλει τη σημασία της υπεράσπισης της ελευθερίας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών αξιών, ακόμη και όταν αυτή απαιτεί θυσίες. Το διαχρονικό του μήνυμα αφορά την προσήλωση στα ιδανικά, την αγωνιστικότητα και την ομοψυχία, καθώς και την ανάγκη αντίστασης σε κάθε μορφή πίεσης που απειλεί τις αξίες και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ενδεικτικές δραστηριότητες**Δραστηριότητα 1: «Τρεις φωνές για το Μεσολόγγι: ποίηση, μαρτυρία, εικόνα»**

Ο/Η διδάσκων/ουσα αναθέτει στις ομάδες να δημιουργήσουν ένα μικρό μουσειακό έκθεμα με τίτλο «Τρεις φωνές για το Μεσολόγγι».

Κάθε ομάδα καλείται να επιλέξει:

1. Έναν στίχο από το Α'2 ή το Β'2.
2. Μία ακριβή φράση από μία από τις δύο ιστορικές πηγές (Μάγερ ή Κασομούλη).
3. Μία συγκεκριμένη λεπτομέρεια από έναν από τους δύο πίνακες (Ντελακρουά ή Βρυζάκη).

Ο/Η διδάσκων/ουσα ζητά από τις ομάδες να συντάξουν μια σύντομη λεζάντα 80–100 λέξεων, στην οποία θα παρουσιάζουν τα τρία τεκμήρια και θα εξηγούν τη μεταξύ τους σχέση.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να διακρίνουν τις τρεις μορφές αναπαράστασης: την ποιητική φωνή, την ιστορική μαρτυρία και την εικαστική ερμηνεία.

Για να ενισχυθεί ο κριτικός γραμματισμός, ο/η διδάσκων/ουσα ζητά από κάθε ομάδα να προσθέσει στο τέλος μία πρόταση με τίτλο «Τι τεκμηριώνει το στοιχείο μας και τι δεν μπορούμε να συμπεράνουμε μόνο από αυτό;».

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν ότι κάθε είδος πηγής φωτίζει διαφορετική πλευρά του ιστορικού γεγονότος και ότι η υπεύθυνη ερμηνεία προϋποθέτει διάκριση ανάμεσα στην πληροφορία και στο συμπέρασμα.

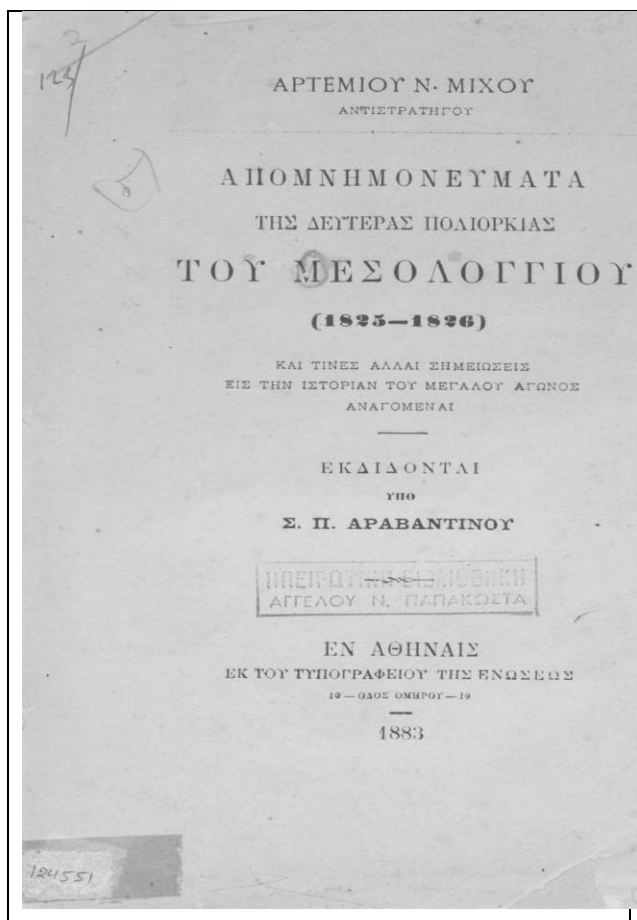
Η δραστηριότητα καλλιεργεί τη σύνθεση, την τεκμηρίωση, τη συνεργασία, τον κριτικό γραμματισμό και τη διακαλλιτεχνικότητα.

Δραστηριότητα 2: «Το Μεσολόγγι μέσα από την Ιστορία και την Ποίηση»

Εργασία σε ομάδες ή ζεύγη.

Υλικό που δίνεται στους/στις μαθητές/τριες:

- Ιστορική πηγή: Το απόσπασμα από τα Απομνημονεύματα της Β' Πολιορκίας του Μεσολογγίου (1825–1826) του Αρτέμιου Ν. Μίχου.

Ἐκτοτε δὲ ἤρχισαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ τρέφονται μὲ τὸ κρέας τῶν ἐν τῇ πόλει ἵππων, ὄνων, κυνῶν, γαλῶν, μυῶν κλπ. καὶ ἐκ θαλασσίων καρκίνων καὶ χόρτου, ἐκ τῶν ἀρμυρίθρων λεγομένων, αἵτινες προὔξενουν εἰς τοὺς τρώγοντας διάρροϊαν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀλίγον διήρκεσε καθότι ὀλίγιστα ἦσαν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ εἶδη ταῦτα καὶ πολλὰ μὲν οἰκογένειαι ἤρχισαν τότε νὰ τρέφονται ἐκ τῶν ἐκ τοῦ λειμοῦ ἀποθνησκόντων συγγενῶν των, ² οἱ δὲ στρατιῶται, νήστες καὶ γυμνοὶ, ὑπέμενον τὰ πάνδεινα μὲ ἀπαράδειγμάτιστον καρτερίαν. Οὐδεμία δ' ἐφαίνετο κατὰ τὰς φρικώδεις ἐκείνας στιγμὰς Ἑλληνικὴ δύναμις, οὔτε πεζικὴ οὔτε θαλάσσιος, ἐρχομένη εἰς βοήθειαν τοῦ προπυργίου τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὔτε εἰδησις καμμία ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ, ἔνεκα τοῦ στενωτάτου ἀποκλεισμοῦ.

- Λογοτεχνικό κείμενο Α'2: «Παράμερα στέκει ο άντρας και κλαίει...»
- Λογοτεχνικό κείμενο Β'2: «Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε...»

Ο/Η διδάσκων/ουσα χωρίζει τους/τις μαθητές/τριες σε ζεύγη και τους/τις καλεί να μελετήσουν την ιστορική μαρτυρία και τα δύο ποιητικά αποσπάσματα, συμπληρώνοντας έναν συγκριτικό πίνακα.

Πηγή	Τι αναδεικνύει;
Ιστορική μαρτυρία του Μίχου	Τις συνθήκες διαβίωσης των πολιορκημένων, την έλλειψη τροφής, την εξάντληση και την αδυναμία παροχής βοήθειας.
Απόσπασμα Α'2	Την ανθρώπινη οδύνη μέσα από τις μορφές του άντρα, των παιδιών και της μητέρας.
Απόσπασμα Β'2	Τη γοητεία της ανοιξιάτικης φύσης και την εσωτερική δοκιμασία που αυτή προκαλεί στους πολιορκημένους.

Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/ουσα καλεί τους/τις μαθητές/τριες να συζητήσουν τα ακόλουθα:

1. Ποιες πληροφορίες για τις συνθήκες ζωής των πολιορκημένων αντλούμε από την ιστορική μαρτυρία;
2. Ποιες από τις δυσκολίες που καταγράφονται στην ιστορική πηγή αποδίδονται ποιητικά στο Α'2;
3. Γιατί στο Β'2 η ομορφιά της φύσης αποτελεί πρόσθετη δοκιμασία για τους πολιορκημένους;
4. Ποια είναι η βασική διαφορά ανάμεσα στην ιστορική μαρτυρία και στην ποιητική αναπαράσταση των γεγονότων;

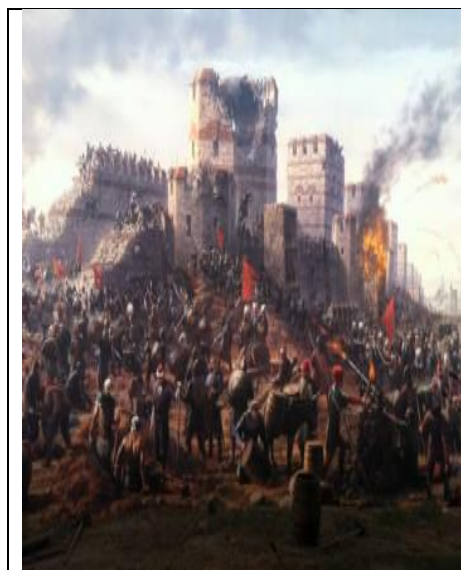
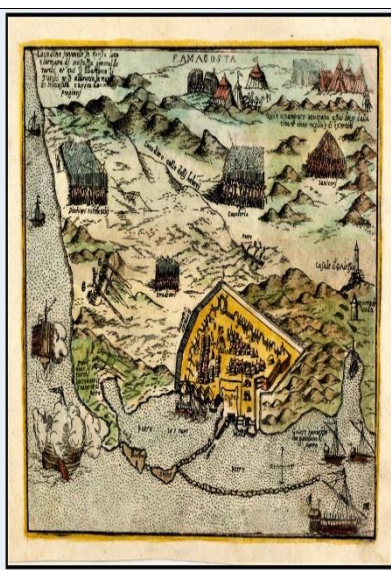
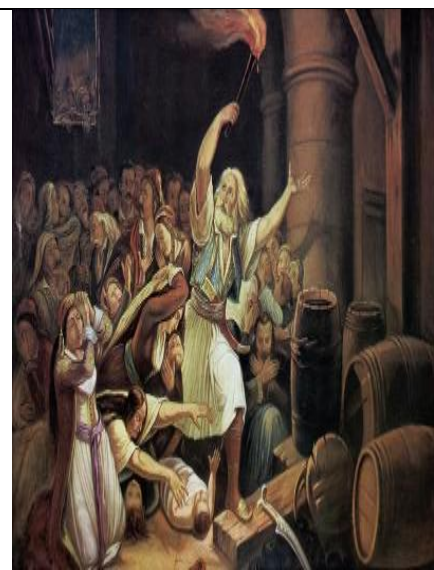
Αναμένεται οι μαθητές/τριες να διαπιστώσουν ότι η ιστορική πηγή καταγράφει συγκεκριμένες συνθήκες της πολιορκίας και τις δυσκολίες επιβίωσης των Μεσολογγιτών, ενώ ο Σολωμός, μέσα από τις ανθρώπινες μορφές του Α'2 και τις εικόνες της φύσης στο Β'2, αναδεικνύει τον σωματικό πόνο και την εσωτερική δοκιμασία των πολιορκημένων. Έτσι, η ιστορική μαρτυρία και η ποίηση προσεγγίζουν το ίδιο ιστορικό γεγονός από διαφορετικές, αλλά συμπληρωματικές, οπτικές: η πρώτη φωτίζει τις πραγματικές συνθήκες ζωής και η δεύτερη αναδεικνύει τις ανθρώπινες και ψυχικές διαστάσεις της δοκιμασίας.

Σύντομη καταληκτική τοποθέτηση του/της διδάσκοντος/ουσας:

«Η ιστορική μαρτυρία μας βοηθά να κατανοήσουμε τις συνθήκες μέσα στις οποίες έζησαν οι πολιορκημένοι, ενώ η ποίηση του Σολωμού μας φέρνει πιο κοντά στον πόνο, στην εσωτερική τους σύγκρουση και στον αγώνα τους για την ελευθερία».

Προαιρετική εργασία – Μικρή ερευνητική εργασία για το σπίτι

«Ηρωισμός υπό πολιορκία: Κωνσταντινούπολη, Αμμόχωστος, Μεσολόγγι»

Πηγή:

<https://www.sansimera.gr/articles/145>

Πολιορκία της Κωνσταντινούπολης (1453)

Πηγή:

<https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?A=3145&V=limmata>

Πολιορκία της Αμμοχώστου (1570 – 1571)

Πηγή:

<https://www.sansimera.gr/articles/243>

Πολιορκία του Μεσολογγίου (1825 – 1826)

Με αφετηρία τον αγώνα των πολιορκημένων στο Μεσολόγγι, οι μαθητές/τριες καλούνται να αναζητήσουν ιστορικές πηγές για την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης (1453) και την πολιορκία της Αμμοχώστου (1570–1571).

Αξιοποιώντας στοιχεία από τις πηγές που θα επιλέξουν, δημιουργούν μια σύντομη παρουσίαση στην οποία:

- αναδεικνύουν πτυχές του ηρωισμού και της αντίστασης στις δύο ιστορικές περιπτώσεις,
- επιλέγουν έναν στίχο από το Α'2 ή το Β'2 των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* και εξηγούν πώς συνδέεται με όσα ανακάλυψαν για τον ηρωισμό και τον αγώνα για την ελευθερία,

- διατυπώνουν ένα σύντομο προσωπικό συμπέρασμα για το νόημα του ηρωισμού, αξιοποιώντας τα ιστορικά στοιχεία και την ερμηνεία του στίχου που επέλεξαν.

Η παρουσίαση μπορεί να έχει τη μορφή ψηφιακής αφίσας, σύντομου κειμένου ή παρουσίασης διαφανειών, με αναφορά στις πηγές που αξιοποιήθηκαν.

Οι μαθητές/τριες αναμένεται να αναζητούν και να αξιολογούν ιστορικές πηγές, να διερευνούν διαφορετικές εκδηλώσεις του ηρωισμού και να συνδέουν ιστορικά τεκμήρια με τη λογοτεχνική αναπαράσταση του αγώνα για την ελευθερία. Παράλληλα, καλλιεργούν την κριτική σκέψη, την αυτενέργεια και τη διακειμενική προσέγγιση.

Επισημάνση: Η εργασία έχει προαιρετικό χαρακτήρα. Οι ιστορικές περιπτώσεις λειτουργούν υποστηρικτικά, με επίκεντρο την ερμηνεία του σολωμικού έργου, χωρίς να εξισώνονται οι διαφορετικές ιστορικές συνθήκες και εκβάσεις.

Συνεξέταση του ποιήματος του Διονύσιου Σολωμού *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* (Σχεδιάγραμμα Β'2) με απόσπασμα του ποιήματος *Εις Σάμον* του Ανδρέα Κάλβου

<p><i>Εις Σάμον</i> Ανδρέα Κάλβου (γράφηκε και δημοσιεύθηκε το 1826)</p>	<p><i>Ελεύθεροι Πολιορκημένοι</i> <i>Σχεδιάγραμμα Β', Απόσπασμα 2</i> Διονύσιου Σολωμού</p>
<p>α'</p> <p>Όσοι το χάλκεον χέρι βαρύ του φόβου αισθάνονται, ζυγόν δουλείας ας έχωσι. Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία.</p> <p>β'</p> <p>Αυτή (και ο μύθος κρύπτει νουν αληθείας) επτέρωσε τον Ίκαρον· και αν έπεσεν ο πτερωθείς κ' επνίγη θαλασσωμένος·</p> <p>γ'</p> <p>Αφ' υψηλά όμως έπεσε, και απέθανεν ελεύθερος. Αν γένης σφάγιον άτιμον ενός τυράννου, νόμιζε φρικτόν τον τάφον. [...]</p> <p>Πηγή: https://users.sch.gr/ipap/Ellinikos_Politismos/logotexnia/B-samon.htm</p>	<p>Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, Κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε.</p> <p>Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει, Και μες στη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι, Κι ολόλευκο εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη. Και μες στις λίμνης τα νερά, όπ' έφθασε μ' ασπούδα, Έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα, Που ευώδισε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο· Το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα γλυκιά κι εκείνο. Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη, Η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι· Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει· Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.</p>

Τρέμ' η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της.

Πηγή: [ΚΝΕΛ Α', σελ. 229-230]

Κοινό θέμα: Η ελευθερία ως ύψιστη αξία

Ερώτηση: Να εντοπίσετε το κοινό θέμα που συνδέει το Β'2 των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* με τις α'–γ' στροφές της ωδής *Εις Σάμον* και να εξηγήσετε πώς αναδεικνύεται σε κάθε ποίημα.

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να διαπιστώσουν ότι και τα δύο ποιήματα αναδεικνύουν την ελευθερία ως ύψιστη αξία, για την οποία ο άνθρωπος καλείται να υπερβεί τις δυσκολίες και να αντισταθεί στην υποταγή. Στον Σολωμό, η ελευθερία συνδέεται με τη δοκιμασία των πολιορκημένων, καθώς η ομορφιά της φύσης εντείνει την επιθυμία τους για ζωή, ενώ τα όπλα υπενθυμίζουν τον αγώνα που τους περιβάλλει. Στον Κάλβο, η αξία της ελευθερίας διατυπώνεται άμεσα ως ηθική αρχή και συνδέεται με την αρετή, την τόλμη και την αντίσταση στην τυραννία.

Ο τόνος και η συναισθηματική φόρτιση

Ερώτηση: Να συγκρίνετε τον τόνο του Β'2 του Σολωμού με τον τόνο των α'–γ' στροφών του Κάλβου. Πώς συνδέεται ο τόνος με το περιεχόμενο κάθε αποσπάσματος;

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να επισημάνουν ότι στον Σολωμό κυριαρχούν ο θαυμασμός για την ομορφιά της φύσης και η δραματική ένταση που προκαλεί η δοκιμασία των πολιορκημένων. Στις α'–γ' στροφές του Κάλβου ο τόνος είναι αποφθεγματικός, αγωνιστικός και προτρεπτικός, καθώς ο ποιητής διατυπώνει με σαφήνεια τις προϋποθέσεις της ελευθερίας και καταδικάζει την υποταγή.

Η καθολικότητα των αξιών

Ερώτηση: Ποιες οικουμενικές αξίες αναδεικνύονται στα δύο ποιήματα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές.

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να αναφερθούν στην ελευθερία, στην αξιοπρέπεια, στην τόλμη, στην αντίσταση στην καταπίεση και στην προσήλωση σε ιδανικά. Στον Σολωμό οι αξίες αυτές αναδεικνύονται μέσα από τη δοκιμασία των πολιορκημένων, οι οποίοι καλούνται να υπερβούν την επιθυμία για μια ζωή απαλλαγμένη από τον πόλεμο. Στον Κάλβο διατυπώνονται πιο άμεσα μέσα από την απαίτηση για αρετή και τόλμη και την καταδίκη της υποταγής στον τύραννο. Τα ποιήματα υπενθυμίζουν ότι η ελευθερία δεν αποτελεί μόνο πολιτικό δικαίωμα, αλλά συνδέεται και με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Κοινά εκφραστικά μέσα και η λειτουργία τους

Ερώτηση: Να εντοπίσετε δύο κοινά εκφραστικά μέσα στα δύο ποιήματα και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους σε καθένα από αυτά.

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να αναφέρουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Εκφραστικό μέσο	Σολωμός – Β'2	Κάλβος – Εις Σάμον
Μεταφορά	«Μάγεμα η φύσις κι όνειρο»	«ζυγόν δουλείας»
Αντίθεση	«άνθια [...] και καρποί» – «άρματα»	«η ελευθερία – ζυγόν δουλείας»
Εικόνες	Οι εικόνες της ανοιξιιάτικης φύσης π.χ. «Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει»	Η εικόνα του Ικάρου που πετά, πέφτει και πνίγεται «Αφ' υψηλά όμως έπεσε, και απέθανεν ελεύθερος»
Οποιοδήποτε άλλο κοινό εκφραστικό μέσο και ορθά τεκμηριωμένο		

Αναμένεται, επίσης, από τους/τις μαθητές/τριες να εξηγήσουν και τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων:

Μεταφορές:

- Σολωμός – «Μάγεμα η φύσις κι όνειρο»: Η φύση παρουσιάζεται μεταφορικά ως κάτι μαγευτικό και ονειρικό, που γοητεύει τις αισθήσεις και την ψυχή. Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται η ακαταμάχητη ομορφιά της, η οποία δυσχεραίνει την ψυχική δοκιμασία των πολιορκημένων.
- Κάλβος – «ζυγόν δουλείας»: Η δουλεία παρουσιάζεται ως ζυγός, δηλαδή ως βάρος και καταναγκασμός που στερεί από τον άνθρωπο την ελευθερία του. Η μεταφορά υπογραμμίζει την ταπείνωση της υποταγής και ενισχύει την προτροπή του ποιητή για αγώνα.

Αντιθέσεις:

- Σολωμός: «Κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε». Η αντιπαράθεση της ανθοφορίας και της καρποφορίας με τα άρματα φέρνει σε σύγκρουση τη φυσική ομορφιά και τη γονιμότητα με την πολεμική απειλή. Έτσι, αναδεικνύεται η δραματική συνύπαρξη της ζωής και του πολέμου.
- Κάλβος: «ζυγόν δουλείας» – «η ελευθερία». Η αντίθεση αναδεικνύει δύο ασυμβίβαστες καταστάσεις: την υποταγή και την ελεύθερη ζωή. Ενισχύει το κεντρικό μήνυμα ότι η ελευθερία απαιτεί αρετή και τόλμη.

Εικόνες:

- Σολωμός: «Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει». Η οπτική και ακουστική εικόνα παρουσιάζει ένα γαλήνιο, ζωντανό φυσικό τοπίο. Συμβάλλει στην ανάδειξη της ομορφιάς και της αρμονίας της φύσης, η οποία λειτουργεί ως πειρασμός για τους πολιορκημένους και εντείνει την εσωτερική τους δοκιμασία.
- Κάλβος: «Αφ' υψηλά όμως έπεσε, και απέθανεν ελεύθερος». Η εικόνα της πτώσης του Ικάρου αποδίδει παραστατικά την αποτυχία της πτήσης και τον θάνατό του, ενώ η αναφορά ότι πέθανε ελεύθερος προσδίδει στην εικόνα ηθική διάσταση. Έτσι, ο μύθος λειτουργεί ως παράδειγμα που αναδεικνύει την αξία της ελευθερίας, ακόμη και όταν αυτή έχει βαρύ τίμημα.

Σύνδεση με τη σύγχρονη εποχή

Ο/Η διδάσκων/ουσα παρουσιάζει τις ακόλουθες περιπτώσεις και καλεί τους/τις μαθητές/τριες να επιλέξουν μία, να την ερμηνεύσουν και να τη συσχετίσουν με συγκεκριμένους στίχους των ποιημάτων, αιτιολογώντας τη σύνδεση που εντοπίζουν.

1. Εμπόλεμες καταστάσεις: ο αγώνας για την ελευθερία και η ανθρώπινη δοκιμασία

Σε διάφορες περιοχές του κόσμου, οι ένοπλες συγκρούσεις απειλούν την ανθρώπινη ζωή, περιορίζουν την ελευθερία και αναγκάζουν ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, αναδεικνύεται η προσπάθεια των ανθρώπων να υπερασπιστούν την ελευθερία τους, να προστατεύσουν τη ζωή και την αξιοπρέπειά τους και να διατηρήσουν την ελπίδα τους παρά τις αντιξοότητες.

Η περίπτωση συνδέεται με τη δραματική δοκιμασία των πολιορκημένων στο Β'2 των *Ελεύθερων Πολιορκημένων*, όπου η ομορφιά της φύσης και η επιθυμία για ζωή εντείνουν την εσωτερική δοκιμασία των πολιορκημένων, καθώς αυτοί βρίσκονται αντιμέτωποι με την πολεμική απειλή.

2. Ατομικές ελευθερίες και ανθρώπινα δικαιώματα: το θάρρος της διεκδίκησης

Σε διάφορες κοινωνίες, άνθρωποι διεκδικούν την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα να διαμορφώνουν τη ζωή τους και την ισότιμη μεταχείριση, αντιστεκόμενοι σε περιορισμούς και διακρίσεις. Η υπεράσπιση των ατομικών ελευθεριών μπορεί να απαιτεί θάρρος, επιμονή και ανάληψη προσωπικής ευθύνης.

Το ζήτημα συνδέεται με τη θέση του Κάλβου ότι η ελευθερία προϋποθέτει αρετή και τόλμη («Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία»), αναδεικνύοντας τη σημασία της ενεργού στάσης του ανθρώπου απέναντι σε όσα περιορίζουν την ελευθερία του.

Πηγή:

<https://www.protothema.gr/culture/article/1130120/malala-giousafzai-to-koritsi-apo-to-pakistan-pou-nikise-tous-taliban-egine-exofullo-sti-vogue/>

3. Μαλάλα Γιουσαφζάι: το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση

Η Μαλάλα Γιουσαφζάι υποστήριξε το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση, παρά τις απειλές που δέχθηκε και την απόπειρα δολοφονίας της. Η δράση της αποτελεί παράδειγμα προσωπικού θάρρους και επιμονής στην υπεράσπιση ενός θεμελιώδους ανθρωπίνου δικαιώματος.

Η περίπτωση μπορεί να συσχετιστεί με τη θέση του Κάλβου ότι η ελευθερία απαιτεί αρετή και τόλμη, καθώς αναδεικνύει τη σημασία του προσωπικού θάρρους και της επιμονής στη διεκδίκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Πηγή:

<https://kypros1974.moec.gov.cy/thematikes/prosfyges/>

4. Κύπρος, 1974: η ανθρώπινη δοκιμασία του πολέμου και ο ξεριζωμός

Η τουρκική εισβολή του 1974 οδήγησε χιλιάδες Ελληνοκυπρίους στην προσφυγιά, αναγκάζοντάς τους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να αντιμετωπίσουν τον φόβο, την απώλεια και την αβεβαιότητα.

Η εμπειρία αυτή μπορεί να συσχετιστεί με τη δραματική ατμόσφαιρα του Β'2 των *Ελεύθερων Πολιορκημένων*, όπου η ομορφιά της φύσης και η επιθυμία για ζωή αντιπαρατίθενται στην πολεμική απειλή. Η συσχέτιση αναδεικνύει την κοινή ανθρώπινη διάσταση του πολέμου, χωρίς να εξισώνει τις διαφορετικές ιστορικές συνθήκες.

Αναμένεται οι μαθητές/τριες να συσχετίσουν τα σύγχρονα παραδείγματα με συγκεκριμένα νοήματα και στίχους των ποιημάτων, να ερμηνεύσουν τις συνδέσεις αυτές και να διατυπώσουν τεκμηριωμένη προσωπική κρίση. Ειδικότερα, επιδιώκεται να κατανοήσουν ότι η υπεράσπιση της ελευθερίας και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας μπορεί να εκδηλώνεται μέσα από την αντίσταση στην καταπίεση, τη διεκδίκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, το προσωπικό θάρρος και την επιμονή απέναντι στις δυσκολίες. Παράλληλα, αναμένεται να προβληματιστούν για τις ανθρωπίνες συνέπειες του πολέμου και του ξεριζωμού, καθώς και για τη σημασία της διατήρησης της αξιοπρέπειας σε συνθήκες δοκιμασίας.

Η δραστηριότητα καλλιεργεί τη λογοτεχνική ερμηνεία, την κριτική σκέψη, την ενσυναίσθηση και την ικανότητα σύνδεσης των λογοτεχνικών κειμένων με σύγχρονα ζητήματα.

Δημιουργικές δραστηριότητες

1. «Ο Ίκαρος απαντά στους πολιορκημένους» - Φανταστικός διάλογος

Διακειμενικότητα και επιχειρηματολογία

Ο/Η διδάσκων/ουσα ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να φανταστούν ότι ο Ίκαρος συνομιλεί με έναν πολιορκημένο του Σολωμού. Ο πρώτος υποστηρίζει ότι αξίζει να πεθάνει κανείς ελεύθερος, ενώ ο δεύτερος εκφράζει τον φόβο του θανάτου και την επιθυμία του να ζήσει. Οι μαθητές/τριες γράφουν έναν διάλογο περίπου 150 λέξεων, αξιοποιώντας στοιχεία και από τα δύο ποιήματα.

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να αποδώσουν με πειστικό τρόπο τις δύο οπτικές, να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένες αναφορές στα κείμενα και να καταλήξουν σε ένα συμπέρασμα για τη σχέση ελευθερίας, ζωής και θυσίας.

2. «Η ελευθερία μέσα από μια εικόνα» - Εικαστική ερμηνεία

Ο/Η διδάσκων/ουσα ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να δημιουργήσουν ένα σκίτσο, ένα κολάζ ή μια συμβολική σύνθεση που να αποδίδει την ελευθερία όπως παρουσιάζεται στα δύο ποιήματα. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν σύμβολα, όπως ένα ανοιχτό παράθυρο, μια αλυσίδα που σπάει, ένα πουλί σε πτήση ή ένα άνθος δίπλα σε ένα όπλο.

Αναμένεται από τους/τις μαθητές/τριες να επιλέξουν σύμβολα με σαφή νοηματική λειτουργία και να συνοδεύσουν το έργο τους με λεζάντα 40–50 λέξεων, στην οποία θα εξηγούν πώς συνδέεται με τα ποιήματα. Έτσι, η εικαστική δημιουργία δεν θα αποτελεί απλώς διακόσμηση, αλλά ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων.

Σύνταξη και επιμέλεια της Διδακτικής Πρότασης: Αθανάσιος Αθανασίου, Φιλολόγος

Εποπτεία: Δρ Ανδρέας Σοφόκλη, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Δρ Ανδρέας Αντζουλής, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Μ.Ε.

Οκτώβριος 2026